

Motion till riksdagen 2005/06:U371

av **Lotta Hedström m.fl. (mp)**

FN på väg mot ny kraftsamling

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall ta på sig en ledande och initiativtagande roll inom FN:s fortsatta reformeringsarbete.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om säkerhetsrådets sammansättning med slopad vetorätt och bättre representativitet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det totala ansvaret inom FN för medlemskapsprocesser bör ligga hos FN:s generalförsamling.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att generalförsamlingen bör få det totala budgetansvaret för hela verksamheten.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att medlemsavgiften även i fortsättningen bör bestämmas utifrån landets nationalinkomster och kapacitet att betala.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att FN skall erbjuda de enskilda organisationerna ett partnerskap som omfattar rätten till information, medbestämmande och koordinering.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att enskilda organisationer bör få konsultativ status i generalförsamlingen.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fördjupat samarbete med den interparlamentariska unionen.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att sprida kunskapen om FN:s konventioner och resolutioner.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en adekvat utformning och en stark position inom FN-systemet för det nya rådet för mänskliga rättigheter.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att icke-våld måste fortsätta vara den huvudprincip som all konflikthantering utgår ifrån.

Fel! Okänt namn på

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att enbart FN skall ha mandat att utföra militära interventioner som inte utgör direkta mellanstatliga svar på fientligt angrepp.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att EU skall ta initiativ till det fortsatta arbetet med att upprätta den fredsbyggande kommissionen och att Sverige skall driva på för att konfliktförebyggande arbete prioriteras mest.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om möjligheten till civil fredsplikt.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inrättande av en sanktionsfond och för ett initiativ att samla erfarenheter om olika modeller för s.k. smarta sanktioner.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att civila fredsstyrkor, med utbildning och kompetens att tjänstgöra vid kriser och konflikter, bör skapas i alla länder.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Unep uppgraderas till att bli en fullskalig världsmiljöorganisation.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta en global miljödomstol.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om WTO:s handelsregler som underordnade multilaterala miljöavtal.

Motivering

The 2005 World Summit is a once-in-a-generation opportunity for the world to come together and take action on grave global threats that require bold global solutions. It is also a chance to revitalize the United Nations itself. It is, in short, an opportunity for all humankind.

Kofi Annan

Världen av idag, med de problem mänskligheten har i form av hot mot trygghet, fred och säkerhet, miljöförstöring, orättvisor och stora klyftor mellan människor och stater, konflikter inom och mellan länder, etc kräver ett slagkraftigt, multilateralt organ som kan hantera dessa problem. Förenta Nationerna, FN, är idag den enda organisation som kan, bör och har kapaciteten att möta dessa utmaningar.

Men för att organisationen ska kunna bli mer handlingskraftig och fullgöra sina uppgifter är det uppenbart att FN måste bli mer effektivt och få mer resurser. FN måste demokratiseras och arbeta avsevärt hårdare för en hållbar utveckling. Dessutom krävs ett ökat engagemang för fred och säkerhet.

Att FN i sitt arbetssätt behöver reformeras och vitaliseras står klart, och en reformeringsprocess är redan inledd inom organisationen, även om utfallet

från det toppmöte som FN:s generalsekreterare Kofi Annan hade så stora förhoppningar på enligt citatet ovan, inte blev så lysande.

Vägen fram till toppmötet i september 2005, då 185 av världens nationella ledare samlades i New York för att reformera FN-systemet och skynda på att avskaffa världsfattigdomen, har varit lång.

Först tillsatte FN:s generalsekreterare en högnivåpanel med uppdraget att se över de säkerhetshot och utmaningar som finns idag och samtidigt ge förslag på hur FN ska stärkas för att stå bättre rustat att möta dessa hot. Rapporten *A more secure world, our shared responsibility* med dess 101 rekommendationer lades fram i december 2004. Kort därefter, i mitten av januari 2005, lades dessutom rapporten från FN:s millennieprojekt – *Investing in Development: A Practical Plan to Achieve the Millennium Development Goals* – fram för FN:s generalsekreterare. Denna rapport, med bidrag från över 250 forskare världen över, angav en konkret plan för hur millennieutvecklingsmålen, – MDG – i syfte att utrota fattigdomen ska kunna uppnås till år 2015.

Utifrån bl.a. dessa två rapporter presenterade slutligen generalsekreterare Kofi Annan i mars rapporten *In larger freedom: Towards development, security and human rights for all*. I denna betonades en välkommen helhetssyn på de olika frågorna: Utan säkerhet kan det inte finnas någon utveckling, utan utveckling ingen säkerhet – och utan mänskliga rättigheter kan varken säkerhet eller utveckling finnas.

Dessa tre rapporter, med sina mycket ambitiösa, men ändå realistiska skrivningar, utgjorde underlag till FN:s septembertoppmöte. Såväl säkerhets- och utvecklingsfrågor som reformeringen av FN stod på agendan. Avsikten var just att göra FN kapabelt att stå bättre rustat än tidigare för att kunna bidra till en fredligare och rättvisare värld för alla.

”When the going gets tough, the tough get going!”

Toppmötet i september 2005 lade dock i dagen en sorgligt bristande vilja bland stats- och regeringschefer världen över att använda sig av den historiska möjlighet som stod dem till buds. Flera länder gjorde inför mötet avsevärda ansträngningar att sabotera slutdeklarationen. Med detta i beaktande kan det kanske ändå betecknas som en framgång att det över huvud taget blev ett slutresultat från mötet. Vid förhandlingarna inför mötet stoppades klockan, och en deklARATION fanns klar först några timmar efter deadline, vilket på så sätt förhindrade ett totalt misslyckande.

Deklarationen är bristfällig, för att inte säga nedslående, på flera punkter. Tidigare åtaganden upprepas och till intet förpliktigande utsagor görs, fast det som behövs snarare är ett utvidgat engagemang och tydliga handlingsplaner. Något som saknas helt i deklARATIONEN är strategier för de globala ekologiska, sociala och ekonomiska utmaningarna.

Jämfört med tidigare presenterade utkast ströks hela kapitlet om nedrustning och icke-spridning helt sonika i slutversionen. Detta måste betraktas som

Fel! Okänt namn på

den allra största bristen, och förstärker den negativa bilden från vårens NPT-förhandlingar där inga nya åtaganden gjordes och gamla nedrustningslöften inte infriades. Kärnvapenspridningen är just nu kanske den största stötestenen för världssamfundet.

Bland de positiva aspekterna i deklARATIONEN återfinns uttrycken för ansvaret att skydda: Det kollektiva ansvaret att skydda befolkningar mot folkmord, terrorism, krigsförbrytelser, etnisk rensning och brott mot mänskligheten. Till övriga positiva aspekter i dokumentet hör ett erkännande av behovet av innovativa internationella finansieringsmekanismer samt införandet av en global solidaritetsfond.

Sammantaget måste dock återupprepas att slutresultatet från toppmötet lämnar mycket i övrigt att önska.

Miljöpartiet menar ändå, i likhet med sensmoralen i Tage Danielssons dikt ”Var blev ni av, ljuva drömmar...”* att arbetet med att reformera FN och bekämpa fattigdomen måste fortsätta, trots besvikelser och bakslag. Världen behöver verkligen en plattform att utgå från och måste acceptera det fundament som toppmötets slutdokument ändå utgör. Sammantaget finns det en betydande global reformagenda, med ambitionerna i WTO:s pågående Doharunda, med millenniemålen, med miljödeklarationerna från Rio och Johannesburg, med de åtaganden om ökad utvecklingsfinansiering som gjordes i Monterrey etc. Sveriges ansträngningar måste nu inriktas på att påverka andra aktörer till handling, bl.a. i det nätverk av reformsinnade som ska följa upp septembertoppmötet och genom att själv vara ett föredöme i olika avseenden.

Vårt krav från Miljöpartiet är att Sverige i uppföljningsarbetet efter toppmötet, i frågor som rör nedrustning, fattigdom och världshandeln, i FN och annorstädes ska manifestera sin ambition att vara en ledande nation för global solidaritet, säkerhet och utveckling.

I det följande redovisar vi några av de viktigaste aspekterna och de prioriteringar Miljöpartiet vill se förverkligade på den globala arenan. Andra yrkanden som är FN-relaterade återfinns även exempelvis i partimotionerna om nollsvält och om vapen och nedrustning. Dessa upprepas därför inte här.

Maktbalansen

Av avgörande betydelse för att FN ska kunna fullgöra sin uppgift är att organisationen på ett bättre sätt än idag återspeglar världens befolkning. De rikare

* ”...Frihetens gudinna står på vakt i New Yorks hamn./ Om du har en dollar får du rum i hennes famn.

Hon som hade fred och frihet som sitt stolta mål – så synd att hennes huvud var ett håll!

Var blev ni av, ljuva drömmar om en rimligare värld?/ Hon som hjälper förtrycket med att låna det sitt svärd.

Var är dom nu, alla löss från barbariets dunkla natt,/ fascismens korpraler? Jo, dom sitter där dom satt.

Vi som satts att leva i besvikelsens epok – ja vad gör vi nu? Vad ska vi tala på för språk?

Ett sätt är att, även om det blåser lite kallt, tro på det vi trodde på – trots allt!”

Fel! Okänt namn på

ländernas dominans inom FN-systemen måste minska till förmån för de ekonomiskt svagare länderna. För detta krävs bl.a. en ny sammansättning av säkerhetsrådet, med bättre geografisk representativitet, samt en reformering av vetorätten. Förändringar av säkerhetsrådet, såväl när det gäller sammansättning som beslutsprocedurer, har dock ett inbyggt problem, då de som har mest att förlora, de fem nuvarande permanenta medlemmarna, ju samtidigt är de som har möjlighet att lägga in sitt veto mot förändringar.

Vid toppmötet blev det heller inga reformer alls av säkerhetsrådet, så att driva på och mobilisera måste för detta ses som en absolut huvuduppgift. I Kofi Annans rapport presenteras två förslag till förändringar av säkerhetsrådets sammansättning. Dessa berörs inte i deklARATIONEN men kommer att diskuteras vidare av generalförsamlingen. Dessa förslag har båda sina begränsningar, men Miljöpartiet menar ändå att modell B är att föredra eftersom den innebär att inga nya permanenta platser skapas i säkerhetsrådet. Oavsett detaljutformningen måste målet vara ett bredare deltagande ur geografisk och ekonomisk synvinkel, samt en slopad vetorätt. De maktförhållanden som rådde efter andra världskriget återspeglar knappast längre behoven i den värld som finns idag. Den destruktiva världsordning, som de nuvarande fem stormakterna, med sina permanenta platser och sina respektive kärnvapeninnehav hittills har skapat i säkerhetsrådets namn, måste brytas.

Också Generalförsamlingens befogenheter behöver ses över. Miljöpartiet anser att det totala ansvaret för medlemskapsprocessen (inklusive nomineringar, inval och uteslutning) bör ligga hos generalförsamlingen. Generalförsamlingen väljer idag generalsekreterare, men borde även få ansvar för nomineringen.

FN:s budget måste förstärkas för att möta de utmaningar som världsorganisationen står inför. Generalförsamlingen bör återigen få det totala budgetansvaret för verksamheten. Medlemsavgiften bör även i fortsättningen bestämmas utifrån medlemmarnas nationalinkomster och kapacitet att betala. Alla medlemsländer måste betala sina avgifter till fullo, i tid och utan villkor. De medlemsstater som inte betalar sin avgift i tid bör inte ha rösträtt förrän avgiften betalats.

Inte minst när stora konflikter hotar och säkerhetsrådet i sin nuvarande sammansättning varit förlamat, har både det civila världssamfundet och de demokratiska församlingarna tvingats passivt stå som åskådare till utvecklingen. Om i stället generalförsamlingen haft en upparbetad möjlighet att ta ledningen för freden genom egna instrument, såsom resolutionen *Uniting for peace*, skulle generalförsamlingens relevans snabbt stärkas. En aktivt fredsbevarande funktion i generalförsamlingen, med direkt förankring i nationalstaternas parlament och opinion, kommer säkerligen att behövas, oavsett hur säkerhetsrådet kommer att utformas i framtiden. Miljöpartiet sätter stora förhoppningar till generalförsamlingens nytillträdde ordförande Jan Eliasson, hans förmåga att föra arbetet framåt, att reformera arbetssättet och att göra generalförsamlingen mer relevant. En förutsättning för att han ska lyckas är dock att det finns stark folklig opinion för FN, och att han får stark uppbackning från Sveriges regering.

Fel! Okänt namn på

Civila samhället, parlamentarikers roll och ökad öppenhet

För att skapa bättre förankring i den nationella politiken och bland medborgare världen över menar Miljöpartiet också att det är viktigt att vidta åtgärder för att involvera frivilligorganisationer och parlamentariker i FN:s arbete. Sålunda bör enskilda organisationer få konsultativ status i generalförsamlingen och samarbetet med den stora Interparlamentariska unionen med dess 142 medlemsparlament, fördjupas på flera väsentliga punkter. I rapporten *We the peoples* finns riktlinjerna för detta tydligt angivna.

Miljöpartiet menar att det globala civila samhällets organisationer, som arbetar med mänskliga rättigheter, miljö och hållbar utveckling, bör ges större möjligheter till delaktighet inom FN-systemet. Dessa bidrar i praktiken till att uppfylla många av FN:s mål och har en stor samlad erfarenhet av att arbeta på fältet, vare sig de är verksamma i konflikter, övervakar efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna, arbetar för utveckling eller är engagerade i olika sociala projekt eller miljöprojekt.

Vi menar därför att regeringen bör verka för att FN ska erbjuda de frivilliga organisationerna ett partnerskap. Detta ska omfatta rätt till information, garantera former för inflytande samt koordinering. I synnerhet bör de organisationer som inte har något rättsligt och politiskt inflytande i sina hemländer involveras i FN:s program och verksamheter. Dessutom bör medlemsländerna uppmuntras att inbjuda det civila samhället att delta i sina nationella delegationer till FN-möten. Det har dessutom visat sig att det i många länder är lättare för kvinnor att komma till tals när de är NGO-representanter än det är att få plats i officiella delegationer.

Ett ökat samspel med det civila samhället bidrar också till en mer öppen beslutsstruktur inom FN-systemet. Alla större konferenser och möten som står öppna för FN:s medlemsstater ska också vara det för frivilligorganisationer, och de ska inte bara förvisas till separata tältevenemang.

Den information FN ger ut är behövd och värdefull. Den bör vara avgiftsfri och inte utsättas för restriktioner när det gäller publiceringen, allt för att uppmuntra insyn, kritiskt ifrågasättande och delaktighet i FN:s verksamhet.

Även om Internet är ett utmärkt verktyg för informationsspridning och publicering måste även andra former av informationsspridning utvecklas. De flesta på jorden har inte datauppkoppling eller ens TV, radio eller telefon. Allt efter skilda regionala förutsättningar i fråga om ekonomi och infrastruktur bör FN:s material och beslut göras tillgängliga på ett mycket tydligare sätt. En idé kan vara att länka denna information till de nationella parlamentens intranät för vidare spridning och delaktighet.

Mänskliga rättigheter, MR

FN:s roll för efterlevandet av mänskliga rättigheter är av alldeles central betydelse. Spridning av kunskap om de sex stora MR-konventionerna och arbete för efterlevanden av dem, är vid sidan av försvaret för freden, den riktigt stora uppgiften för FN. Särskilt i ljuset av den aktuella diskussionen om folkrättens ställning menar Miljöpartiet att folkrättens väsentliga innehåll bör vara just att statens berättigande avgörs genom dess förmåga att ta till vara sina medborgares MR-intressen.

Kommissionen för mänskliga rättigheter inom FN är ett organ som fått utstå mycket kritik, eftersom det ansetts att diktaturer som haft möjlighet att leda arbetet i denna, också har kunnat undkomma kritik för sina egna brott mot de mänskliga rättigheterna. Till de konkreta resultat som uppnåddes vid toppmötet hör att denna kommission ska avskaffas till förmån för ett nytt råd för mänskliga rättigheter. Vi menar att regeringen bör verka för att detta råd ska få en adekvat utformning och en stark position inom FN-systemet, så att det blir verkligt effektivt och inte hamnar i samma sits som sin föregångare. Den kunskap och de erfarenheter som finns ackumulerade i systemet bör emellertid tas till vara.

Folkrätten och det internationella rättssystemet

Folkrätten, den rättsordning som råder mellan folken, måste förnyas. Den omfattar alla internationella överenskommelser, FN-stadgan, alla de konventioner och resolutioner som FN antagit genom åren, samt den praxis och de prejudikat som utvecklats efterhand. Således omfattar folkrätten både skriven och praktiserad juridik. Efter andra världskriget har de *interna* konflikterna ökat i antal och FN, vars grundläggande uppgift ändå är att upprätthålla fred och säkerhet i världen, har allt som oftast stått relativt handfallen inför dessa inbördes konflikter. Stater är enligt folkrätten suveräna, vilket innebär att andra aktörer, inklusive FN, inte får ingripa i vad som betecknas som ”inre angelägenheter”. Samtidigt finns de mänskliga rättigheterna, riktade mot individen/ medborgaren, som FN också ska värna, fast det är i många fall just stater som bryter mot dessa. Frågan om folkrättens ställning har tyvärr därför ibland polariserats till att gälla att antingen utveckla och skydda människor eller skydda staternas rättigheter.

Miljöpartiet menar att folkrätten idealt sett ska tolkas som en syntes mellan dessa poler, där staten förvarar och försvarar de mänskliga rättigheterna *för* sina medborgare. I den mån den inte förmår eller vill det, är det världssamfundets ansvar att inskrida till medborgarnas försvar.

Med deklarationen från toppmötet har detta ansvar att skydda befolkningar från folkmord, krigsbrott, terrorism, etnisk rensning och brott mot mänskligheten stärkts och tydliggjorts. Diskussionen om säkerhetsrådsmandatet för

Fel! Okänt namn på

våldsingripanden på annans territorium behöver emellertid fördjupas och utvecklas även fortsättningsvis. Det finns en risk att fokus enbart hamnar på att intervensera militärt när en kris väl uppstått.

Framför allt menar Miljöpartiet att det stora arbetet från världsorganisationens sida måste utföras *innan* krig och vapen användning blivit en verklighet. Att FN ska förebygga och utveckla, varna och medla, är vad vi förväntar oss, mer än att FN ska ingripa militärt. Här har generalförsamlingen en viktig roll att fylla och många nya grepp och metoder behövs. Under inga omständigheter får FN:s krigsförbud återigen sättas ur spel på det sätt som skedde när USA trotsade säkerhetsrådet och intervenerade i Irak 2003. Förtroendet för FN skadades oerhört, inte bara bland irakier, utan tilltron världen runt för organisationens auktoritet utsattes för ett grundskott, särskilt som många länder sedan tyvärr slöt upp bakom USA i dess krigskoalition.

FN-stadgans nuvarande restriktioner för våldsanvändning är tillräckliga. Denna förbjuder enskilda medlemmar att utföra attacker på andra länder i avskräckande syfte, och denna grundregel måste bevaras oavsett var folkrättsdiskussionen slutar. Miljöpartiet menar bestämt att det enbart är FN som ska ha mandat att utföra sådana militära interventioner, som inte utgör direkt självförsvar mot fientliga angrepp!

Den internationella brottmålsdomstolen, ICC, är ett viktigt och positivt folkrättsligt instrument för en global rättsordning. Beklagligt, om än inte förvånande, är därför att inget sägs om denna i deklARATIONEN. Det finns anledning att anta att USA, som aktivt bekämpat domstolens tillkomst och hotat små stater med repressalier om de verkar för den, ligger bakom att den inte finns omnämnd i slutdeklARATIONEN.

Miljöpartiet vill ha ett förstärkt internationellt rättssystem med möjlighet att upprätta domstolar för miljö och mänskliga rättigheter där en kapacitet finns att föra stater och multinationella företag som bryter mot de överenskomna reglerna inför rätta. Särskilt ser vi ett stort behov av en global miljödomstol för att säkerställa efterlevnaden av internationella miljöavtal och regler.

Fred, krig och konfliktlösning

Förenta Nationerna spelar redan en central roll för fred, säkerhet och nedrustning. Inrättandet av en fredsbyggande kommission som ett nytt mellanstatligt rådgivande organ, är dock ett av de verkligt substansiella förslagen i slutdeklARATIONEN. Den ska stödjas av en fredsbyggande fond med frivilliga bidrag. Det här innebär ett stort steg framåt för fredsarbetet i världen. Alltför många konflikter får ingen tillfredsställande lösning och blommar alltför ofta upp igen på grund av det internationella samfundets bristande förmåga att hantera det läge som uppstår *efter* vapenstilleståndet, den s.k. postkonfliktsituationen, och den utveckling som måste ske därefter. För ofta har vi hört att ”man vann kriget, men förlorade freden”.

Det återstår dock för generalförsamlingen att besluta om hur kommissionen ska fungera rent praktiskt. Eftersom EU idag har blivit en kraftfull aktör i FN:s arbete bör Sverige verka för ett EU-initiativ till fortsatt utformning av den fredsbyggande kommissionen.

Vi beklagar att några skrivningar om att kommissionen också ska arbeta förebyggande inte fanns med i slutdokumentet, men det implicerar å andra sidan att den svenska regeringen tar och driver på för att konfliktförebyggande arbete prioriteras.

Över huvud taget är resultatet från toppmötet alltför svagt när det gäller det förebyggande arbetet för att förhindra och stoppa konflikter och våldsanvändning. Ett sådant arbete sker kanske främst genom att bekämpa fattigdom och utveckla demokratin i världen, men även genom att utveckla och förstärka verktyg för att tidigt lösa konflikter, vare sig det handlar om tidiga varningssystem eller sanktioner. Icke-våldsprincipen måste vara den grundregel som all konflikthantering utgår ifrån. Fler typer av konfliktförebyggande lösningar, ökande insatser för preventiv diplomati, smarta sanktioner, liksom humanitära interventioner och civila fredsstyrkor, är exempel på möjliga insatser att utveckla. FN-stadgan bör kompletteras med ett kapitel om konflikthantering med icke-militära metoder. Särskilt sanktionssystemet måste fungera mer effektivt. Miljöpartiet föreslår därför inrättandet av en sanktionsfond inom FN. Från denna ska FN-medlemmar kunna bli kompenserade för att upprätthålla överenskomna sanktioner. Det arbete som utförts vid Institutionen för freds- och konfliktforskning vid Uppsala universitet om former för s.k. smarta sanktioner, som inte drabbar oskyldiga, behöver bli mycket mer internationellt spritt. Sverige borde ta på sig en starkare roll inom EU på det här området samt hjälpa andra regionala organisationer, exempelvis Afrikanska Unionen, att utveckla sanktionsinstrument. Dessutom borde Sverige ta initiativ för att samla ihop erfarenheterna från de tre parallella forskningsprocesserna i Tyskland, Schweiz och Sverige.

I de fall konflikter ändå bryter ut och militärt ingripande är påkallat, måste FN kunna arbeta med en större mångfald av fredsskapande, fredsframtvängande och fredsbevarande verktyg, och i motionen har redan den relativt välkända resolutionen *Uniting for peace* nämnts.

I deklARATIONEN från FN:s toppmöte erkänns kopplingen mellan utveckling, fred och säkerhet samt mänskliga rättigheter. Just med tanke på säkerhetens roll i detta är det flagrant hur svagt den avgörande frågan om nedrustning behandlas. Toppmötets resultat vad gäller nedrustning är närmast att beteckna som direkt katastrofalt. De försiktiga skrivningar som föreslogs i utkastet till deklARATION är helt borta i slutversionen. Problemet med massförstörelsevapen, inklusive kärnvapen, nämns således inte med en stavelse. Inga förpliktelser görs till kärnvapenedrustning, vapenkontroll och nedrustningskontroller eller icke-spridning av massförstörelsevapen. Lätta vapen och minor nämns bara pliktskyldigast. Detta trots att risken för att massförstörelsevapen ska utvecklas och spridas fortfarande är avsevärd och att flera NPT-stater uttryckligen upprustar sina kärnvapenarsenaler. USA upprustar till och med sin arsenal av minor. I Ny Agenda-koalitionen för kärnvapenedrustning för fem år sedan var Sverige ledande och lyckades då driva fram skarpa skrivningar i

Fel! Okänt namn på

den NPT-översyn som ägde rum år 2000. Sverige bör återigen axla denna roll och se till att EU inte förlamas av kollegiala hänsyn till kärnvapenstaterna, utan mer ambitiöst agerar för nödvändig och skyndsam avrustning.

Miljöpartiet menar att alla människor borde ha rätt att göra en civil fredstjänst i stället för att tvingas utföra militär värnplikt i sitt land. Detta skulle bidra till att skapa en global fredskultur och ytterst understödja FN:s målsättningar om fred och säkerhet. Civila fredsstyrkor, med utbildning och kompetens att tjänstgöra vid kriser och konflikter, bör således skapas i alla länder.

Genderfrågor och SRHR

Det var sorgligt att se i hur liten utsträckning kvinnofrågor och jämställdhet beaktats i Annans slutrapport *In larger freedom*. Inte helt oväntat innehöll därför inte heller deklarationen från toppmötet några skarpa skrivningar om detta, inte ens om behovet av kvinnors värdefulla erfarenheter vid fredsförhandlingar.

En annan svår, men oerhört betydelsefull global fråga, är den om sexuella och reproduktiva rättigheter och hälsa, SRHR. Att kvinnor själva får bestämma över sin sexualitet och sitt barnafödande är av grundläggande betydelse och en mycket viktig jämställdhetsfråga. Därför är den också mest kraftfullt motarbetad i oheliga allianser mellan fundamentalister fångna i patriarkala mönster från olika religiösa samfund. Patriarkal kontroll innebär att kvinnors rörelsefrihet och kroppar konkret kan beskäras.

Även om insikten spridits om att aidsoffren idag, mer än någonsin, är fattiga kvinnor i fattiga länder, och att människohandel för sexuella ändamål och prostitution blivit ett hot mot folkhälsan överallt, kämpar Vatikanen vidare med sitt kondomförbud, arm i arm med exempelvis inflytelserika konservativa politiker i USA. Skyldigheten att ingripa mot barnäktenskap eller kvinnlig omskärelse är långt ifrån omfattad av alla. HBT-personers rättigheter som mänskliga varelser finns över huvud taget inte med på FN-dagordningen.

SRHR-frågorna är således mycket marginellt behandlade i slutdeklarationen från FN-mötet. Reproduktiv hälsa nämns, men däremot inga rättigheter, och sexualiteten är ett fullständigt osynliggjort mänskligt fält.

Här måste Sverige arbeta vidare på det modiga sätt som hittills skett, framför allt genom att skapa allianser för attitydförändringar och policyutveckling. Det återstår också att i biståndsprogram på fältet synliggöra kvinnor, deras behov och att betona mäns ansvar för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. Vi välkomnar därför särskilt det initiativ som tagits av bland andra Sveriges utrikesminister i syfte att verka för jämställdhet och ta till vara kvinnors erfarenheter i arbetet med att skapa den fredsbyggande kommissionen.

Miljöfrågor

Miljön på jorden är allas gemensamma ansvar och får inte längre betraktas som privat egendom för några få att exploatera och föröda, men miljörelaterade frågor blev ytterst styvmoderligt behandlade på toppmötet.

Den här typen av problem tar ofta ingen hänsyn till nationsgränser och för- enar alla världens länder i behov av gemensamma lösningar. Redan 2025 beräknas jordens befolkning uppgå till 8 miljarder, och samma år kommer hälften av jordens befolkning att lida av vattenbrist, bara för att peka på ett exempel. I takt med alla gränsöverskridande utsläpp, en eskalerande klimat- störning, en alltmer hotad havsmiljö och sinande naturresursbaser behövs en mycket starkare miljöfunktion inom FN.

Miljöpartiet anser att uppslutningen för miljöfrågorna i hög utsträckning kan bidra till att vitalisera FN-systemet och stärka FN:s roll. Behoven av lösningar sträcker sig bortom traditionella avgränsningar och kan därför bidra till ett nytänkande i så väl former som metoder. Därför bör en vitalisering av FN-systemet ta en särskild utgångspunkt i att stärka organisationen för miljö- och hållbarhetsfrågor och att följa upp oavslutade överenskommelser från FN:s miljötoppmöten i Stockholm 1972, Rio 1992 och Johannesburg 2002.

Ett av det viktigaste konkreta resultatet från Stockholm 1972 blev att FN:s miljöprogram UNEP (*United Nations Environmental Program*), bildades. Idag utför UNEP ett mycket omfattande arbete. Det är viktigt att Sverige är drivande inom alla internationella kanaler för att tidigare fattade beslut ska leda till handling och för att målkonflikter med miljömålen ska undvikas. Miljöpartiet anser därför att det är hög tid att Sverige verkar för att UNEP ska uppgraderas till att bli en fullskalig världsmiljöorganisation (WEO, *World Environmental Organization*) med mandat till verklig förändring och kunna driva mål i en separat miljödomstol. I den domstolen bör även miljörelser ha rätt att driva processer.

Miljöpartiet vill också att det arbete som lämnades oavslutat i Johannes- burg fortsätter, och tydligare kopplas till millenniemålen. Sveriges möjlighet- er är ovanligt stora att även på detta område ta en ledande ställning för poli- cies, kunskapsöverföring och institutionsuppbyggnad, liksom i konkreta sak- frågeförhandlingar. Tiden är helt enkelt inne för en global och överstatlig rättsordning för att värna den globala livsmiljön och Sverige har ett ledar- skapsansvar i den processen.

Handel, utveckling och miljö

Både för utveckling och fattigdomsbekämpning rent allmänt är handelsfrå- gorna av yttersta vikt, men också i relation till den globala miljön och över- levnadsförmågan på sikt. Sveriges regering har upprepade gånger uttryckt att det ”måste finnas en ömsesidigt stödjande relation mellan WTO:s regelverk för världshandeln och de multilaterala konventionerna på miljöområdet och på det sociala området”. Miljöpartiet menar att detta är en alltför defensiv

Fel! Okänt namn på

hållning. Den undviker den centrala frågan om vad som händer vid målkonflikter dem emellan. Internationella avtal och konventioner är viktiga och bör utvecklas genom att man kopplar kontrollmekanismer och bindande beslut till deras undertecknande.

Det finns en risk att dagens kortsynta ordning, där handelssystemet ständigt får tolkningsföreträdare över demokratiskt fattade beslut, permanentas, eftersom miljöjurister sällan är inkopplade när sådana tvister avgörs. Handeltvister avgörs av handelsjurister och miljö och social hänsyn blir då reducerade till handelshinder. Inom världshandelsorganisationens regelverk och i andra handelsrättsliga överenskommelser behöver man i stället mer betona de paragrafer som beskriver hur olika länder ska kunna skydda sina ekologiska värden. Att vissa länder skaffar sig kostnadsfördelar genom att inte ta ansvar för en hållbar utveckling utgör ett hållbarhetshinder, och det bör betraktas som mer allvarligt än handelshinder. Vid sådana avgöranden kan en internationellt verksam miljödomstol fälla avgörandet på ett auktoritativt sätt. Eftersom målkonflikter till miljö- och utvecklingsmålens nackdel hotar att upprepas anser vi att internationella miljökonventioner, MEA (*Multilateral Environmental Agreements*), ska kopplas till en sådan internationell miljödomstol och att den främst ska se till att konventionernas intentioner efterlevs. Denna miljödomstol ska kunna utgöra en del av Internationella domstolen i Haag och där ska även frivilligorganisationer ha talerätt.

Vidare vill Miljöpartiet se en tydligare roll och mer resurser för FN:s arbetsrättsliga organ, ILO, för handelsorganisationen UNCTAD och för Ecosoc-kommittén, som knyter ihop sambanden mellan handel, utveckling och miljö.

Miljökonsekvenser av krig

Arbetet med att kartlägga miljökonsekvenser av krig, ett av UNEP:s banbrytande arbetsfält, borde utvidgas. De flesta militära konflikter får negativa, ibland förödande miljökonsekvenser, som drabbar civilbefolkningens hälsa och miljö lång tid efter att ett fredsavtal uppnåtts. Mark och vatten kan förödas och göras obrukbara för odling och försörjning, minfält kan för alltid förhindra tillgänglighet till mark, bomber mot storstäders infrastruktur av vatten och avlopp får massjukdomar till följd.

Miljöeffekter används också som ett led i propagandan mellan krigförande eller fientliga parter i en konflikt. I samband med en krigssituation är information alltid censurerad eller kraftigt partisk. Om media och myndigheter sprider uppgifter om att vatten är förgiftat eller att radioaktivt material eller andra gifter används mot befolkningen är dessa uppgifter erkänt svåra att kontrollera, men får direkt oerhörda psykologiska effekter bland befolkningen. Frågan om Natos användning av så kallat utarmat uran vid beskjutningarna mot Serbien 1999 gav till exempel en blixtbelysning av hur miljöargument användes av alla parter.

Fel! Okänt namn på

UNEP:s rapport om miljökonsekvenser av konflikten var banbrytande och startade en bred diskussion om vilken typ av vapen som används, liksom om angreppens miljö- och hälsoeffekter. Det avgörande är att det finns ett från konflikten oberoende organ som kan kartlägga och informera befolkning, medier, organisationer och myndigheter samt bidra med förslag på möjliga åtgärder för att återskapa en sargad miljö. Miljöpartiet anser att regeringen bör verka för att UNEP kan göra sådana miljökonsekvenser vid alla typer av militära konflikter eller aggressioner, oavsett om dessa haft stöd i FN eller inte.

Stockholm den 5 oktober 2005

Lotta Hedström (mp)

Ulf Holm (mp)

Lars Ångström (mp)

Ingegerd Saarinen (mp)

Jan Lindholm (mp)